POLONIA MAIOR ORIENTALIS
2016, T. III
ISSN 2392-0106

JAN PIETRZYKOWSKI SDB
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

KSIĄDZ ANTONI KOŁODZIEJCZAK (1909-1977) – SALEZJANIN, WYKŁADOWCA, DYREKTOR SZKOŁY W ŁODZI, PRZEŁOŻONY DOMÓW FORMACYJNYCH, WIKARIUSZ INSPEKTORA

Salezjanie przybyli do Lądu nad Wartą[1] w 1921 roku, gdzie podjęli duszpasterstwo ogólne w barokowym kościele parafialnym i w byłym gotyckim klasztorze pocysterskim zorganizowali Niższe Seminarium Duchowne (NSD) dla chłopców. W okresie międzywojennym większość alumnów małego seminarium pochodziła ze środowisk wiejskich południowej Wielkopolski, ale też i z dalszych terenów II Rzeczypospolitej. Wielu absolwentów, mieszkańców z terenów byłej kasztelanii lądzkiej, wstępowało do Towarzystwa Salezjańskiego (TS). Jednym z powodów takiej decyzji abiturientów był brak szkół średnich w najbliższej okolicy. Ponadto atmosfera panująca w placówce dydaktyczno-wychowawczej w Lądzie nad Wartą pozytywnie wpływała na rozeznanie i rozwój powołań kapłańskich i zakonnych. Kilku spośród absolwentów małego seminarium, pochodzących z najbliższych okolic, w okresie późniejszym przyjęło święcenia kapłańskie w Towarzystwie Salezjańskim, np. ks. Marian Łaszewski (1904-1987) z Lądu, bracia Marian (1910-1983) i Mikołaj (1911-1986) Kamińscy z pobliskiego Lądku, ks. Czesław Urbaniak (1915-1982) z miejscowości Wielodwór i inni. Do tego grona dołączył Antoni Kołodziejczak z wioski Święte koło Kramska, odległej ok. 35 km od Lądu. Analogicznie pod tym względem przedstawiała się sytuacja w pierwszych latach po drugiej wojnie światowej. Po nauce początkowej w NSD TS w Lądzie, z Wacławowa

1 Ląd, powiat Słupca – wieś na prawym brzegu Warty, znana jest dzięki temu, że w przeszłości istniał tam średniowieczny gród, kasztelania i opactwo cysterskie. Klasztor Cystersów w Lądzie został założony prawdopodobnie około 1175 r. przez Mieszka III Starego. Obecny kościół został zbudowany w latach 1651-1689 i powiększony w latach 1728-1735 według projektu wybitnych włoskich architektów pracujących w Polsce. Do świątyni od strony południowej przylegają zabudowania klasztorne z XIV w., podwyższone w XVII i XVIII w., w kształcie czworoboku, z wirydarzem otoczonym krużgankami. Po kasacie opactwa w 1819 r. gospodarzami tego obiektu w latach 1850-1864 byli kapucyni, następnie opiekę przejęli księża diecezjalni. W roku 1890 biskup kujawsko-kaliski erygował w Lądzie parafię. W latach 1919-1921 zdewastowany lądzki klasztor usiłowali zagospodarować benedyktyni-oliwetanie. Podczas okupacji niemieckiej był tu obóz przejściowy dla księży i kleryków (1940-1941), a następnie siedziba organizacji Hitlerjugend. W latach 1945-1952 salezjanie prowadzili Niższe Seminarium Duchowne, a po jego likwidacji przez władze partyjno-państwowe Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego. Por. M. Kamiński, *Dawne opactwo zakonu cysterskiego w Lądzie. Zarys dziejów i zabytki sztuki*, Warszawa 1936, s. 25-29; M. Chmielewski, *Małe Seminarium Duchowne Księży Salezjanów w Lądzie nad Wartą w latach 1921-1952*, Ląd 1988, s. 24-27, 95-97; J. Wąsowicz, *Lądzcy męczennicy. Obóz dla duchowieństwa w Lądzie n/Wartą styczeń 1940-październik 1941*, Ląd 2000, s. 8-17; J. Pietrzykowski, *Ląd nad Wartą*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, Lublin 2004, kol. 595-597; J. Brakowski, *Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego w Lądzie nad Wartą*, [w:] *Salezjanie w Lądzie 1921-2011*, red. J. Nowiński, Warszawa-Ląd 2011, s. 86-103.

w parafii Lądek księdzem został: ks. Edmund Zamiatała (1928-1978), z miejscowości Piotrowo ks. Henryk Paszek (1932-2005), z Zagórowa ks. Jerzy Łaszewski (ur. 1932), z Jarocina, parafia Ląd, ks. Kazimierz Jarząbek (ur. 1935)[2].

ŚRODOWISKO RODZINNE

Antoni Kołodziejczak przyszedł na świat 10 lutego 1909 r. we wsi Święte koło Konina z rodziców Stanisława i Władysławy (z domu Modelskiej). Miał on sześciu braci: Mariana, Stanisława, Józefa, Dominika, Izydora, Eugeniusza i siostrę Urszulę. Ojciec prowadził średniej wielkości gospodarstwo rolne, a matka zajmowała się domem i pomagała w pracach polowych[3]. Wioska była często odizolowana od świata z powodu podmokłego terenu i częstych wylewów Warty. Antoni szkołę powszechną ukończył w rodzinnej miejscowości i miał zamiar kształcić się dalej. Miał do wyboru małe seminarium prowadzone przez Misjonarzy św. Rodziny w Kazimierzu Biskupim, położonym bliżej Kramska, lub Niższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego w odleglejszym Lądzie nad Wartą. Rodzice zdecydowali się na wysłanie syna do tej drugiej kościelnej placówki dydaktyczno-wychowawczej, ponieważ byli czytelnikami miesięcznika „Pokłosie Salezjańskie" i mieli większą sympatię do tego zgromadzenia zakonnego[4].

1. Ksiądz Antoni Kołodziejczak
Źródło: Archiwum autora

W 1923 roku Antoni zgłosił się do Niższego Seminarium Duchownego Księży Salezjanów w Lądzie nad Wartą, które funkcjonowało pod nazwą Sześcioklasowe Gimnazjum Księży Salezjanów, i po zdaniu egzaminów został przyjęty do trzeciej klasy. Wtedy w klasztornych murach naukę pobierało 86 chłopców, a w roku szkolnym 1925/1926 już 166. Pocysterskie stare zabytki wywarły silne wrażenie na młodym uczniu i prawdopodobnie wpłynęły na jego późniejsze zainteresowania historyczne. Chłopiec miał szczególne uzdolnienia do języków obcych i w Lądzie bardzo dobrze opanował początki łaciny i greki. Antoni po skończeniu piątej klasy, zgodnie z przyjętą tradycją salezjańską, złożył podanie z prośbą o przyjęcie do nowicjatu[5].

FORMACJA POCZĄTKOWA W TOWARZYSTWIE SALEZJAŃSKIM

Od 1924 roku nowicjat znajdował się w byłym klasztorze Kanoników Regularnych Laterańskich w Czerwińsku nad Wisłą. Miejscowość ta miała wszelkie atuty sprzyjające formacji intelektualnej i duchowemu rozwojowi młodych ludzi. Wymienić należy

[2] Por. L. Kaliński, *Rodzina Salezjańska w Polsce. Wykaz domów i osób*, Warszawa 1988, s.180, 279; *Nekrolog salezjanów polskich 1891-2015*, Warszawa 2015 (mps).

[3] Archiwum Salezjańskie Inspektorii Warszawskiej (dalej: ASIW), t. pers. Ks. Antoniego Kołodziejczaka, Życiorys, Łódź 17 XII 1953 (rękopis) .

[4] A. Świda, *Ksiądz Antoni Kołodziejczak*, Łódź 1980, s. 4-6 (mps).

[5] Archiwum Domu Lądzkiego (dalej ADL), Kronika Domu Lądzkiego 1923-1937; t. Statystyki Gimnazjum Klasycznego z lat 1922/1923, 1925/1926; M. Chmielewski, *Małe seminarium…*, s. 104.

sanktuarium maryjne, piękny zabytkowy kościół romański na wzgórzu z trójskrzydłowym dwukondygnacyjnym gotyckim klasztorem położonym kilkadziesiąt metrów od Wisły, z urzekającym widokiem na rzekę i Puszczę Kampinoską. Wisłą kursowały statki pasażerskie, zapewniające komunikację i łączność ze światem[6]. Antoni Kołodziejczak w Czerwińsku, w drugiej połowie lipca 1926 roku, odprawił dziesięciodniowe rekolekcje na rozpoczęcie rocznego nowicjatu. Pod kierunkiem magistra (mistrza) ks. dr. Józefa Michałka przeżył pierwszy etap rocznej formacji początkowej przygotowującej do przyszłego życia zakonnego i kapłańskiego. Jednym z ważniejszych wydarzeń dla początkujących adeptów był moment przyjęcia stroju zakonnego. W niedzielę 14 listopada 1926 r. ceremonii obłóczyn dokonał ksiądz inspektor dr Antoni Hlond. Zgodnie z przyjętym zwyczajem, klerycy otrzymali nowe sutanny, a bracia zakonni medaliki. Antoni Kołodziejczak zakończył nowicjat 28 lipca 1927 roku złożeniem pierwszych trzyletnich ślubów zakonnych poprzedzonych dziesięciodniowymi rekolekcjami[7].

Kolejny etap formacji początkowej kl. A. Kołodziejczak odbył w Krakowie na Dębnikach[8]. Program trzyletniej nauki w Gimnazjum Męskim im. św. Franciszka Salezego Ks. Ks. Salezjanów w Krakowie przy ul. Tynieckiej (55) 39 obejmował szóstą, siódmą i ósmą klasę gimnazjum klasycznego i dodatkowo przedmioty filozoficzne obowiązujące w wyższych seminariach duchownych. W tym tzw. studentacie filozoficznym kształciło się wówczas ponad 70 kleryków. Personel dydaktyczno-wychowawczy składał się z kompetentnych i starannie dobranych księży, posiadających też odpowiednie tytuły i stopnie naukowe. Antoniemu nauka nie sprawiała trudności, dlategoteż sporo czasu mógł przeznaczyć na czytanie książek. Miał możliwość rozwijać zainteresowania historyczne dotyczące dziejów kultury antycznej.

[6] Czerwińsk jest położony z prawej strony Wisły przy trasie Zakroczym-Płock. W pierwszej połowie XII wieku biskup płocki Aleksander z Malonne, przy współudziale księcia Bolesława Kędzierzawego, sprowadził tutaj Kanoników Regularnych Laterańskich. Obok klasztoru rozwijała się osada, która została miastem w połowie XVI wieku. Natomiast część biskupia miała status miasta w latach 1373-1869. W 1819 r. opactwo skasowano, a w klasztorze do 1902 r. mieszkały siostry norbertanki, natomiast duszpasterstwo parafialne w latach 1855-1923 prowadzili księża diecezjalni. W renesansowym ołtarzu głównym znajduje się cudowny obraz, kopia z bazyliki Santa Maria Maggiore w Rzymie, dzieło Łukasza z Łowicza z 1612 roku. Zewnętrzną dekorację surowej bryły świątyni z ciosów kamiennych zdobi piękny portal z połowy XII wieku. W listopadzie 1923 r. beneficjum parafialne i ruiny klasztoru przejęli salezjanie, którzy od kilkunastu lat szukali odpowiedniego i stałego miejsca na dom nowicjacki. Por. T. Mroczko, *Czerwińsk romański*, Warszawa 1972, s. 9; A. Świda, *Towarzystwo Salezjańskie. Rys historyczny*, Kraków 1984, s. 122; H. Wais, Źródła do dzi*ejów średniowiecznego i wczesnonowożytnego Czerwińska w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie*, [w:] *Dzieje Klasztoru w Czerwińsku*, Lublin 1997, s. 25-29; J. Nowiński, *Czerwińsk*, Warszawa 2012, s. 30, 38.

[7] Zakres praktyk pobożnych, ćwiczeń duchowych, zajęć lekcyjnych i prac fizycznych dość dokładnie określał Regulamin dla domów nowicjatu i studentatu dołączony do Reguł. Por. *Regulaminy Towarzystwa Salezjańskiego*, Warszawa 1925, art. 261-308, s. 115-130; W. Szulczyński, *Dzieje nowicjatu Towarzystwa Salezjańskiego w Czerwińsku n. Wisłą*, „Pro Memoria" 1993, nr 11-12, s. 2-3 (mps).

[8] W 1918 r. salezjanie kupili od hr. Zdzisława Tarnowskiego z Dzikowa posesję o powierzchni 5,26 ha z dwupiętrowym pałacem myśliwskim z XVIII w. Budynek ten był zbudowany w kształcie czworoboku o wymiarach 27 na 16 m. Nowi właściciele do 1926 r. dobudowali do niego skrzydło północne o wielkości 13 na 14 m i podwyższyli stary budynek o dwa piętra. Budynek ten znajduje się z prawej strony Wisły przy drodze prowadzącej wzdłuż wału do Tyńca, jest usytuowany wśród zieleni z niewielkim parkiem, ogrodem i sadem w odległości 2,5 km od centrum Krakowa. Za Wisłą roztacza się wspaniały widok na wzgórze bielańskie, kopiec Kościuszki, Salwator, kościół i klasztor sióstr norbertanek. Archiwum Salezjańskie Inspektorii Krakowskiej (dalej:ASIK), t. Tyniecka A421, Kontrakt kupna-sprzedaży „Łosiówki" z 4 X 1918 r.; M. Bożek, *Przewodnik po zabytkach i kulturze Krakowa*, Warszawa 1993, s. 610; W. Żurek, *Salezjańskie szkolnictwo ponadpodstawowe w Polsce 1900-1963. Ustrój i organizacja*, Lublin 1996, s. 65-66.

Duże trudności sprawiały mu natomiast zajęcia plastyczne i muzyczne, które zajmowały poczesne miejsce w okresie formacji początkowej i przyszłej pracy młodzieżowej. Podczas pobytu w Krakowie Antoni przeżywał razem z innymi uroczystości związane z beatyfikacją ks. Jana Bosko. 2 czerwca 1929 roku papież Pius XI w Bazylice św. Piotra w Rzymie wyniósł do chwały ołtarzy ks. Jana Bosko, Założyciela Towarzystwa św. Franciszka Salezego. Jedne z centralnych uroczystości dziękczynnych, w których uczestniczył studentat filozoficzny, odbyły się w dniach od 11 do 13 października 1929 roku w Krakowie. Z tej okazji, w studentacie filozoficznym zorganizowano okolicznościową wystawę, nabożeństwa odbywały się w znaczniejszych świątyniach miasta, a całość zakończyła procesja z relikwiami bł. Jana Bosko przez Rynek Główny i ulice Starego Miasta[9].

Kleryk Antoni Kołodziejczak 2 czerwca 1930 roku zdał maturę i tym akcentem zakończył pierwszy okres pobytu w Krakowie. Po ukończeniu seminaryjnych studiów filozoficznych klerycy odbywali trzyletnią praktykę pedagogiczno-pastoralną (asystencję) w salezjańskich placówkach szkolno-wychowawczych i parafialnych. Antoni listem posłuszeństwa został skierowany na asystencję do Gimnazjum Męskiego Księży Salezjanów w Aleksandrowie Kujawskim. Salezjanie pracowali w tym mieście od 1919 roku, a szkoła przez nich prowadzona należała do prestiżowych placówek oświatowych w Inspektorii św. Stanisława Kostki. W roku szkolnym 1930/1931 w Aleksandrowie Kujawskim uczyło się 310 chłopców (była to największa liczba w okresie międzywojennym)[10]. Przełożeni kierowali do domu zakonnego pw. św. Jana Kantego w Aleksandrowie Kujawskim wyróżniających się księży i kleryków. Razem z kl. A. Kołodziejczakiem praktykę pedagogiczno-pastoralną odbywali tam: kl. Henryk Czepułkowski, kl. Ryszard Stohandel, kl. Jan Olkowski. Zapewne kl. Kołodziejczak był wyróżniającym się asystentem, skoro przełożeni zatrzymali go w jednym miejscu przez trzyletni etap formacji początkowej. Z pewnością czuł on się dobrze w roli wychowawcy, do którego należało utrzymanie dyscypliny wśród chłopców mieszkających w internacie i uczących się w szkole. Ponadto musiał się też wykazać umiejętnościami organizacyjnymi, oraz zdobyć zaufanie podopiecznych, by z powodzeniem zachęcać i angażować uczniów do udziału w kołach zainteresowań, rozrywkach, rozgrywkach sportowych, teatrze amatorskim[11].

Ostatni okres formacji do kapłaństwa w latach 1933-1937, kl. Kołodziejczak spędził w Salezjańskim Instytucie Teologicznym w Krakowie na Dębnikach. Rektorem tej uczelni był ks. Kazimierz Matuszak, były dyrektor z Aleksandrowa Kujawskiego.

[9] Przy okazji należy dodać, że na beatyfikację ks. Jana Bosko do Rzymu udał się arcybiskup gnieźnieński i poznański kard. August Hlond. Prymas Polski razem z bratem, ks. inspektorem Antonim, udał się tam samolotem. Był on pierwszym kardynałem w dziejach Kościoła, który skorzystał z tego środka lokomocji. Por. *Uroczystości beatyfikacyjne ku Czci Błogosławionego Jana Bosko w Krakowie*, „Pokłosie Salezjańskie" 1929, nr 11, s. 264-265; J. Nęcek, *Historia salezjanina lata 1916-1972*, Oświęcim 1972, s. 46-47 (mps ASIW); B. Kant, *Sztygar z Bożej kopalni*, Warszawa 2001, s. 124.

[10] Inspektoria św. Stanisława Kostki została utworzona 27 listopada 1919 r., a 16 grudnia 1933 r. wydzielono z niej Inspektorię św. Jacka z siedzibą w Oświęcimiu (do 1935 w Krakowie). Aleksandrów Kujawski pozostał w inspektorii macierzystej. Por. ASIW, t. Podziały Inspektorii Polskich ASIP, t. Aleksandrów Kujawski, Sprawozdania roczne dyrektora szkoły salezjańskiej w Aleksandrowie Kujawskim za lata 1927-1939 przesyłane do Kuratorium Okręgu Szkolnego Warszawskiego; *25-lecie działalności salezjańskiej w Polsce*, Mikołów 1923, s. 62-63; S. Wilk, *Historyczne refleksje nad działalnością salezjanów w Aleksandrowie Kujawskim 1919-2009*, [w:] *Salezjanie w Aleksandrowie Kujawskim 1919-2009. Studia i materiały źródłowe*, red. J. Wąsowicz, Piła 2009, s. 77-79.

[11] Por. *Elenco Generale della Societá di S. Francesco di Sales*, Torino 1931, s. 143; A. Świda, *A. Kołodziejczak*, s. 10 (mps); A. Marchewka, *Formy oddziaływania wychowawczego na młodzież w Kolegium Kujawskim w l. 1919-1955*, [w:] *Salezjanie w Aleksandrowie Kujawskim 1919-2009. Studia i materiały źródłowe*, red. J. Wąsowicz, Piła 2009 s. 106-110, 114-120.

Kadra wykładowców została znacznie odmłodzona, a jej grono zasilili czterej młodzi, dobrze przygotowani na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie i na uniwersytetach w kraju wykładowcy: ks. dr Józef Matlak, ks. dr Jan Mazerski, ks. dr Józef Nęcek i ks. mgr Zygmunt Kuzak[12].

Pod koniec roku 1933 połowę kleryków przydzielono do nowej inspektorii południowej (krakowskiej), natomiast Antoni Kołodziejczak pozostał w inspektorii północnej (warszawskiej). Podczas swych czteroletnich studiów w Krakowie wykorzystywał czas wolny na zwiedzanie zabytków, czytanie książek historycznych, był też świadkiem uroczystości pogrzebowych marszałka Józefa Piłsudzkiego na Wawelu. Wyższe Seminarium Duchowne w Krakowie ukończył z bardzo dobrymi i dobrymi ocenami. Tylko ze śpiewu gregoriańskiego, mimo pomocy kolegów, otrzymał notę dostateczną z plusem. 24 czerwca 1937 roku w kościele franciszkanów w Krakowie z rąk bp. Stanisława Rosponda przyjął święcenia kapłańskie. Mszę św. prymicyjną odprawił w rodzinnej parafii i po krótkim odpoczynku rozpoczął staż kapłański[13].

STUDIA HISTORYCZNE W UNIWERSYTECIE STEFANA BATOREGO W WILNIE

Neoprezbiter A. Kołodziejczak, oprócz predyspozycji naukowych i ściśle określonych już zainteresowań, musiał się odznaczać nienaganną opinią, skoro przełożeni bezpośrednio po święceniach zaproponowali mu dalsze studia. Wybrał historię na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W tym mieście salezjanie mieli dwa domy zakonne. Od 1924 roku prowadzili szkołę zawodową z internatem i posługiwali wiernym w małym kościele przy ul. Dobrej Rady na Przedmieściu Ponarskim. W 1928 roku dla salezjanów-studentów zorganizowali drugi dom zakonny przy ul. Stefańskiej w pobliżu dworca kolejowego. Księża prowadzili duszpasterstwo w późnogotyckim kościele pw. św. Stefana, zorganizowali oratorium dla okolicznych chłopców, uczyli religii w szkołach miejskich, w charakterze kapelanów dochodzili do pobliskiego więzienia i domów sióstr salezjanek w Wilnie i Laurowie[14].

Zgodnie z tradycją salezjańską, ubogiego zgromadzenia zakonnego nie było stać na oddelegowanie księży na drogie studia, dlatego też musieli oni godzić obowiązki uniwersyteckie z pracą kapłańską. Ks. A. Kołodziejczak miał za zadanie pomagać księdzu dyrektorowi (rektorowi) w kościele. Ponadto, w latach 1941-1945, zastępował dyrektora wspólnoty zakonnej. Przez pierwsze dwa lata jego studia przebiegały normalnie i spokojnie. Młody student historii zafascynował się wtedy XIX wiekiem i na Wydziale Humanistycznym pod kierunkiem prof. Janusza Iwaszkiewicza przygotowywał pracę magisterską na temat: „Udział Włochów w powstaniu styczniowym". Trzeci rok zaliczył już podczas II wojny światowej[15]. Po włączeniu Wileńszczyzny do Litwy uczelni zmieniono nazwę na Uniwersytet Wileński i podwyższono Polakom opłaty za studia.

[12] W 1931 r. studentat filozoficzny został przeniesiony do Marszałek koło Kępna, a wolne pomieszczenia wykorzystano na Salezjański Instytut Teologiczny, który od 1929 r. funkcjonował w Oświęcimiu. Por. J. Pietrzykowski, *Wyższe Seminarium Duchowne TS Południowej Inspektorii*, „Seminare" 1999, t. 16, s. 357-358; J. Krawiec, *Jak Dante za życia przeszedłem przez piekło. Ks. Zygmunt Kuzak SDB – kapłan niezłomny*, Kraków 2007, s. 78-81.

[13] ASIW. t. pers. Ks. A. Kołodziejczaka, Karta osobowa; Celebret. Curia Archiepiscopi Cracoviensis et Principis Nr 4167/37; Życiorys.

[14] Por. J. Pietrzykowski, *Salezjanie w (archi)diecezji wileńskiej w latach 1919-1939*, [w:] *Mój Kościół* w historię wpisany. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Tadeuszowi Krah*elowi*, red. T. Kasabuła, A. Szot, Białystok 2007, s. 372-273.

[15] ASIW, t. pers. A. Kołodziejczaka, Karta Personalna dla Słuchaczy Szkół Wyższych, Wilno 18 XI 1939 r.

Ks. Kołodziejczak dokończył edukację na tajnych kompletach i w 1943 roku napisał i obronił pracę magisterską. Po zakończeniu II wojny światowej studia wileńskie uzupełnił na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu i 11 kwietnia 1946 roku wydano mu dyplom magistra filozofii w zakresie historii. Był to pierwszy tego rodzaju dokument wydany na Wydziale Humanistycznym UMK w Toruniu. W latach 1941-1944 ks. Kołodziejczak zaangażował się w komplety tajnego nauczania. W stolicy Litwy wykładał głównie historię w wymiarze 4 godzin tygodniowo oraz okresowo po 2 godziny język łaciński i religię. Po opuszczeniu Wilna w 1945 roku zatrzymał się w domu salezjańskim w Aleksandrowie Kujawskim, a następnie w Łodzi przy ul. Wodnej[16].

DUSZPASTERSTWO NA ZIEMIACH ZACHODNICH

Ludność polska przesiedlona na Ziemie Zachodnie i Północne odczuwała dotkliwy brak księży katolickich. Administratorzy apostolscy, w tym ks. dr Edmund Nowicki z Gorzowa Wielkopolskiego, zwracali się o pomoc do salezjanów. Inspektor prowincji warszawskiej, ks. dr Wojciecha Balawajder, odpowiedział pozytywnie dopiero po apelu Prymasa Polski kard. Augusta Hlonda wygłoszonym 5 grudnia 1945 roku podczas Konferencji Wyższych Przełożonych Zakonów i Zgromadzeń Męskich na Jasnej Górze w Częstochowie. Początkowo prowincjał oddelegował do dyspozycji administratora apostolskiego sześciu księży. Ks. Kołodziejczak, chociaż był najmłodszym w tej grupie, otrzymał od inspektora zlecenie, by prowadzić pertraktacje z władzami diecezjalnymi. Miał przyjmować placówki duszpasterskie położone blisko siebie, żeby salezjanie mieli ułatwiony kontakt ze sobą[17].

Na początku lutego 1946 roku ks. Kołodziejczak udał się do Gorzowa Wielkopolskiego i tam ks. infułat Nowicki zaproponował Towarzystwu Salezjańskiemu pracę w okolicach Chojny. Salezjanin tymczasowo został wysłany w charakterze wikariusza parafialnego do Gryfina, żeby przy pomocy księdza dziekana Jana Palicy na miejscu zorientować się o możliwości przyszłej pracy. Ks. Kołodziejczak był też upoważniony do dzielenia większych ośrodków na mniejsze jednostki duszpasterskie w miarę dopływu personelu. Do kwietnia 1946 roku salezjanie w okolicach Gryfina na Pomorzu Zachodnim objęli kilka parafii: Banie, Swobnicę (Dziczy Las), Widuchową, Stare Czarnowo, a od września Szczecin-Gumieńce[18]. Na bieżąco ks. Kołodziejczak informował Kurię Gorzowską, o kolejnych przejętych przez salezjanów placówkach, a sam w marcu przeniósł się do Dębna Lubuskiego, ponieważ ks. infułat Nowicki także ten region przewidział dla salezjanów. Poprzedni proboszcz, franciszkanin Wiktor Markiewicz, został przeniesiony do innej miejscowości. Ks. Kołodziejczak objął parafię św. Antoniego i poświęcony 24 grudnia 1945 roku poewangelicki (zbudowany w latach 1852-1855) kościół pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła. Przy tej dużej świątyni koncentrowało się życie

[16] ASIW, t. pers. A. Kołodziejczaka, Dyplom magistra Filozofii L. 1, Ankieta Praktyka nauczycielska, Łódź 1947; J. Pietrzykowski, *Towarzystwo Salezjańskie w Polsce w warunkach okupacji 1939-1945,* Warszawa 2015, s. 30.

[17] ASIW, t. Gorzów, ks. W. Balawajder do ks. E. Nowickiego, Łódź 12 I 1946; Szkic konferencji wygłoszonej na Jasnej Górze w Częstochowie do Wyższych Przełożonych Zakonów i Zgromadzeń Męskich, Acta Hlondiana, t. III, cz. III, s. 20 (mps ASIP); R. Włodkowski, *Problem osadnictwa w świetle dokumentów Piusa XII i polskiej hierarchii kościelnej (1945-1948),* [w:] *Osadnictwo polskie na Pomorzu Zachodnim. Mity i rzeczywistość,* red. W. Kozłowski, cz. II, Szczecin 2003, s. 113-114.

[18] ASIW, t. Wspomnienia salezjanów z pracy na Ziemiach Odzyskanych, ks. A. Kołodziejczak, s. 1 (mps).

pastoralne[19]. Parafia obejmowała miasto i teren w promieniu do kilkunastu kilometrów od kościoła centralnego. Według wykazu mienia (spisu inwentarza), na jej terytorium znajdowało się 10 kościołów poświęconych i 1 kaplica, 3 świątynie protestanckie jeszcze nie poświęcone i 6 zniszczonych podczas działań wojennych. W mieście była potrzebna posługa duszpasterska w szpitalu, dwóch szkołach podstawowych, gimnazjum ogólnokształcącym, kursach nauczycielskich i szkole powszechnej dla dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Za plebanię służył piętrowy budynek w dobrym stanie technicznym, zbudowany w latach dwudziestych XX wieku. Znajdowało się w nim 11 pomieszczeń, sanitariaty i piwnice. Obiekt był wyposażony w instalację elektryczną i kanalizacyjną[20].

W sierpniu 1946 roku ks. Kołodziejczak postulował wydzielenie z Dębna Lubuskiego czterech parafii: Boleszkowic, Cychr, Sarbinowa i Warnic. Z powodu braku dopływu nowych księży plany te realizowano dopiero od 1948 roku. Duszpasterz Dębna, mimo trudnych warunków pracy, kłopotów związanych z dojazdami do poszczególnych kościołów, zamierzał dłużej pozostać na tej pionierskiej placówce. Jednak ksiądz inspektor chciał go mieć w szkolnictwie i zapowiedział mu zmianę do Różanegostoku lub do Łodzi. Po 25 sierpnia 1946 roku ks. Kołodziejczak mógł opuścić Dębno Lubuskie i udać się na dziesięciodniowy odpoczynek[21].

PRACA W ŁODZI

Ksiądz Kołodziejczak obawiał się przeniesienia do Różanegostoku, bardziej odpowiadała mu praca w Łodzi[22], ponieważ zamierzał podjąć studia doktoranckie i napisać rozprawę doktorską. W szkole salezjańskiej w tym robotniczym mieście początkowo pełnił obowiązki nauczyciela i katechety. Uczył historii uczniów II i III klasy gimnazjum prywatnego w wymiarze 10 godzin tygodniowo, a jako katecheta był kierownikiem internatu

[19] Kościół św. Antoniego w Dębnie Lubuskim został zbudowany w latach 1932-1933, a rok później biskup berliński utworzył parafię dla wiernych, w większości Polaków pracujących u Niemców. O. W. Markiewicz legalnie przejął poprotestancki kościół i dwa budynki. Por. Archiwum Archidiecezji Szczecińskiej, t. Dębno, Pełnomocnik Rządu upoważnił ks. W. Markiewicza 3 grudnia 1945, Protokół z przekazania parafii św. Antoniego w Dębnie 12 kwietnia 1946; Kronika parafii Dębno; *Diecezja Szczecińsko-Kamieńska 1984*, Szczecin 1984, s. 71.

[20] Archiwum parafii Dębno, Wykaz mienia; J. Pietrzykowski, *Obecność Salezjanów Inspektorii św. Stanisława Kostki na Ziemiach Odzyskanych w latach 1945-1952*, Kutno 1990, s. 126-127.

[21] ASIW, t. pers. Ks. A. Kołodziejczaka, ks. A. Kołodziejczak do ks. W. Balawajdra, Dębno 25 lipca 1946; List posłuszeństwa z 8 VIII 1946; Archiwum parafii Dębno, Kronika parafii Dębno, Sprawozdanie duszpasterskie za rok 1947; A. Świda, *Ksiądz Antoni…*, s. 25.

[22] W 1922 r. w Łodzi „Resursa" przekazała Towarzystwu Salezjańskiemu prowadzenie szkoły zawodowej i 15 maja 1924 r. przejęli oni na własność obiekt szkolny przy ul. Wodnej. Początkowo, od sierpnia 1922 r., pracowało na tej nowej placówce szkolno-wychowawczej dwóch księży i dwóch kleryków, a przed wybuchem II wojny światowej jej personel wynosił: 7 księży, 12 braci zakonnych i 6 kleryków, a naukę pobierało 385 uczniów. Do 1926 r. salezjanie zbudowali dużą kaplicę i rozbudowywali gmach główny z internatem i warsztatami. W ramach ustawowego reorganizowania szkolnictwa zawodowego w 1936 r. Szkoła Rzemiosł została przekształcona w czteroletnią Prywatną Szkołę Mechaniczną Towarzystwa Salezjańskiego w Łodzi i trzyletnią Prywatną Szkołę Mechaniczną Towarzystwa Salezjańskiego w Łodzi. Przełożony generalny bł. ks. Filip Rinaldi 13 stycznia 1931 r. erygował dom zakonny pw. św. Barbary. Por. ASIW, t. Łódź Wodna, Decretum canonicae erectionis Domus, N. 201/31; Sprawozdanie do Turynu, Łódź 28 marca 1938; *Szkoła Rzemiosł. Prywatne Męskie Gimnazjum Mechaniczne. Prywatna Męska Szkoła Mechaniczna Towarzystwa Salezjańskiego w Łodzi*, „Pokłosie Salezjańskie" 1937, nr 8-9, s. 192; J. Pietrzykowski, *Szkoła Salezjańska w Łodzi 1922-1992*, „Seminare" 1994, t. 10, s. 230-231.

i odpowiadał za życie religijne tej placówki dydaktycznej. Jako wychowawca i nauczyciel szybko zdobył szacunek podopiecznych, uznanie przełożonych, a nawet wizytatora z Kuratorium Oświaty. Lekcje prowadzone przez ks. Kołodziejczaka zostały ocenione wysoko pod względem metodologicznym i dydaktycznym[23].

W grudniu 1946 r. ks. Kołodziejczak został mianowany dyrektorem domu zakonnego. Szkoła była dobrze zorganizowana, naukę pobierało 340 młodzieńców, a personel nauczycieli i instruktorów liczył 25 osób, w tym 11 salezjanów. Przed nowym przełożonym lokalnym stało trudne wyzwanie – ratowanie placówki dydaktyczno-wychowawczej przed przejęciem jej przez władze partyjno-państwowe. Kuratorium usiłowało narzucić własnego kandydata na dyrektora szkoły[24]. Szkolne środowisko uczniowskie było penetrowane i prowokowane przez Związek Walki Zbrojnej, dopingowany przez czynniki oświatowe. Niesłusznie zarzucano ks. Kołodziejczakowi wywieranie szkodliwego wpływu na młodzież, w tym utrudnianie pracy Związku Młodzieży Polskiej. Rozpoczęły się częste i uciążliwe wizytacje, kontrole, szykany oraz nieuzasadnione i bezpodstawne zarzuty, obciążenia finansowe na rzecz państwa, przesłuchiwanie uczniów i nauczycieli przez funkcjonariuszy milicji i prokuratury. W takich warunkach obowiązki dyrektora wymagały szczególnej czujności i kontroli oraz obrony dobrego imienia instytucji, którą kierował. Dlatego też ks. Kołodziejczak prawie stale przebywał w domu zakonnym i w szkole, a wyjeżdżał tylko z bardzo ważnych powodów. Przeżył on w 1952 roku likwidację Technikum Mechanicznego i w roku 1956 Liceum Mechanicznego. Salezjanom pozostawiono jeszcze Zawodową Szkołę Metalowo-Odlewniczą[25].

Ks. Kołodziejczak cieszył się dużym uznaniem i zaufaniem nowego przełożonego Inspektorii św. Stanisława Kostki, ks. mgra Stanisława Rokity. We wrześniu 1947 roku został ks. Antoni mianowany radcą inspektorialnym. Podczas Kapituły Inspektorialnej w Lądzie nad Wartą w dniach od 15 do 17 kwietnia 1952 roku ks. Kołodziejczaka wybrano delegatem na Kapitułę Generalną XVII, która odbyła się na Valdocco w Turynie[26]. Niestety, zarówno ksiądz inspektor, jak i ksiądz delegat nie otrzymali paszportów na wyjazd do Włoch. Ks. S. Rokita, przed wyjazdem do Turynu w czerwcu 1957 roku, jak i rok później na Kapitułę Generalną XVIII, mianował ks. Kołodziejczaka swoim zastępcą ze wszystkimi pełnomocnictwami dotyczącymi spraw Towarzystwa Salezjańskiego na okres swojego pobytu we Włoszech[27].

DYREKTOR DOMÓW FORMACYJNYCH W KUTNIE-WOŹNIAKOWIE I W LĄDZIE

Od 1949 roku w Kutnie-Woźniakowie działał studentat filozoficzny inspektorii warszawskiej. Jednym z powodów otwarcia własnego, nowego domu formacyjnego, był

[23] ASIW, t. Łódź Wodna, Sprawozdanie roczne do Kuratorium 1946/1947; Sprawozdanie z wizytacji 15 II 1947.

[24] Por. A. Świda, *Ksiądz Antoni…*, s. 27-28.

[25] Szkoła ta została 12 lipca 1962 r. brutalnie zlikwidowana przez system rządów komunistycznych. Władze państwowe wydzierżawiły wszystkie lokale, internat i warsztaty. Dotychczasowym właścicielom wydzielono część mieszkalną dla inspektoratu (zarząd inspektorii) i salezjanów obsługujących kościół. Por. J. Pietrzykowski, *Szkoła…,* s. 237-239.

[26] ASIW, t. pers. Ks. A. Kołodziejczaka, Nominacja na radcę z 27 września 1947; Ks. S. Rokita, Okólniki 1947-1959, Łódź 11 października 1947; Protokoły Rad Inspektorialnych 1944-1950, Łódź 12 października 1947; t. Kapituły Inspektorialne 1947-1964, Protokoły z posiedzeń Kapituły Inspektorialnej odbytej w dniach 15-17 kwietnia 1952 w Lądzie nad Wartą.

[27] ASIW, t. pers. Ks. A. Kołodziejczaka, Zaświadczenie, Łódź 7 czerwca 1957, ks. A. Kołodziejczak do ks. S. Rokity, Łódź 22 czerwca 1957; M. Wirth, *Da don Bosco ai nostri giorni. Tra storia ne nuove sfide*, Las-Roma 2000, s. 538.

brak miejsc w Krakowie z powodu zwiększającej się liczby alumnów oraz trudności finansowe prowincji północnej. Umieszczenie studentatu w budynkach po Warsztatach Dokształcających Szkoły Zawodowej (szkoły tkackiej) i domu dziecka, zlikwidowanych w maju i lipcu 1949 roku przez władze państwowe, przyczyniło się do zatrzymania obiektu dla potrzeb Inspektorii św. Stanisława Kostki[28].

W sierpniu 1958 roku ks. A. Kołodziejczak przejął obowiązki dyrektora domu w Kutnie -Woźniakowie i był nim przez jeden rok. Dodatkowo wykładał historię Kościoła i prowadził zajęcia z języka łacińskiego. Początkowo nauka w studentacie filozoficznym trwała dwa lata, analogicznie do innych wyższych seminariów duchownych. Jednak w latach 1955-1962 studia przedłużono o jeden rok. Decyzję tę motywowano potrzebą lepszego przygotowania do przyszłej asystencji i studiów teologicznych oraz koniecznością uzupełnienia wykształcenia średniego. Brak szkolnictwa prywatnego okazał się jedną z przyczyn spadku powołań do Towarzystwa Salezjańskiego. Za posługiwania ks. Kołodziejczaka w Kutnie-Woźniakowie ich liczba na trzech rocznikach wynosiła 36 kleryków[29].

Kolejny nowy dom formacyjny w inspektorii warszawskiej zorganizowano w Lądzie nad Wartą[30]. Początkowo, w latach 1952-1954, funkcjonował on jako filia studentatu

[28] Salezjanie przybyli do Gnojna (Woźniakowa) k. Kutna w 1938 r. dzięki darowiźnie bł. ks. Michała Woźniaka, proboszcza parafii św. Wawrzyńca i dziekana dekanatu kutnowskiego. Po II wojnie światowej salezjanie zorganizowali dom dziecka i od stycznia 1947 r. szkołę tkacką. Te dobroczynne instytucje zostały zlikwidowane podczas wakacji 1949 r. przez władze partyjno-państwowe. Zamknięcie tych dzieł opiekuńczo-edukacyjnych wpłynęło na zmianę charakteru placówki salezjańskiej w Kutnie-Woźniakowie. Ks. inspektor Stanisław Rokita przywiózł 28 kleryków z Krakowa i w roku seminaryjnym 1949/1950 rozpoczęto zajęcia dydaktyczne z pierwszym rocznikiem filozofii. Liczba alumnów systematycznie się zwiększała. W roku 1950/1951 na dwóch rocznikach studiowało 52 kleryków z inspektorii warszawskiej, a rok później było ich 80. Por. ASIW, t. Woźniaków, Wspomnienia ks. K. Pietrzyka, Boleszkowice 1963 (rękopis); Kronika Woźniakowska 1938-1972; C. Ruzik, *Studentat Filozoficzny w Kutnie-Woźniakowie 1949-1965*, Kutno 1990, s. 9 (mps); J. Pietrzykowski, *Duchowni Polsce – dobrodzieje salezjańscy z lat 1898-1938*, „Seminare" 2002, t. 18, s. 623-625.

[29] Zlikwidowanie w lipcu 1952 r. niższych seminariów duchownych prowadzonych przez salezjanów w Lądzie nad Wartą, Sokołowie Podlaskim, Fromborku i w 1954 r. w Różanymstoku wpłynęło początkowo na wzrost liczby kandydatów do nowicjatu w Czerwińsku. Wyjątkowo przyjmowano wtedy młodych chłopców, którzy w wieku 16 lat mogli złożyć pierwsze śluby zakonne, a następnie uzupełniać brakujące klasy liceum ogólnokształcącego w Kutnie-Woźniakowie. W kolejnych latach wielu kandydatów do zgromadzenia zakonnego zgłaszało się z innych szkół, także państwowych, w których nie uczyli się łaciny i nie znali tradycji salezjańskiej. Por. ASIW, t. Woźniaków, Protokół z wizytacji domu przeprowadzonej przez ks. S. Rokitę 11 września 1955; t. Protokoły posiedzeń rad inspektorialnych, Łódź 8 kwietnia 1961; Kronika Woźniakowska 1938-1972.

[30] 3 lipca 1952 władze państwowe zlikwidowały niższe seminarium duchowne w Lądzie. Na szczęście w klasztorze pocysterskim przebywała grupa kleryków z Kutna-Woźniakowa, odbywająca wakacyjny kurs katechetyczny. Ksiądz inspektor, chcąc zatrzymać obiekt, utworzył 4 lipca 1952 filię Instytutu Filozoficznego. Poinformował o tej decyzji Kurię Diecezjalną we Włocławku i Urząd do Spraw Wyznań w Warszawie. Władze państwowe zarzuciły księdzu inspektorowi, że działa metodą faktów dokonanych i nie przyjęły do wiadomości treści pisma. Po skończonym nowicjacie przybyła do Lądu grupa 39 neoprofesów z nowicjatu w Czerwińsku nad Wisłą i z nimi rozpoczęto zajęcia dydaktyczne. Filozofię w nowym domu formacyjnym ukończył tylko jeden rocznik. Na początku lipca 1954 władze partyjno-państwowe zlikwidowały w Różanymstoku niższe seminarium prowadzone przez salezjanów. Księży i kleryków funkcjonariusze Urzędu Bezpieczeństwa przewieźli pod eskortą do Lądu. Ponadto Ląd otrzymał część inwentarza ze zlikwidowanej placówki oświatowo-wychowawczej w Różanymstoku. Ks. inspektor S. Rokita razem ze swoją radą otworzył Studentat Teologiczny w Lądzie. Po koniecznych przygotowaniach, dopiero od listopada 1954, rozpoczęto normalne zajęcia z 30 klerykami pierwszego roku. Por. ASIP, t. Ląd, Dekret erekcyjny z 4 lipca 1952 L. dz. 2251/52; ks. S. Rokita do Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie, Łódź 22 października 1952; Urząd do Spraw

filozoficznego w Kutnie-Woźniakowie, a następnie jako studentat teologiczny. W 1954 roku w Lądzie rozpoczęto zajęcia z pierwszym rokiem teologii, likwidując jednocześnie filię woźniakowską. Przy czym nie wycofano alumnów ze studentatu teologicznego w Oświęcimiu tylko w kolejnych latach dochodziły nowe roczniki po zaliczeniu asystencji. Dopiero w roku 1957 były w Lądzie cztery roczniki teologii[31].

W 1959 roku dotychczasowy dyrektor domu zakonnego w Lądzie, ks. mgr Józef Strus, został inspektorem prowincji północnej, a na jego miejsce z Kutna-Woźniakowa przeniesiono ks. A. Kołodziejczaka. Za jego kadencji ustabilizowane życie seminaryjne często zakłócały czynniki partyjno-państwowe. Jednak pozytywnym rezultatem tzw. pozorowanej „odwilży październikowej" była możliwość przystępowania kleryków do matury państwowej w liceach zaocznych i korespondencyjnych w Bydgoszczy, Kutnie, Poznaniu, Szczecinku i innych miastach. Podczas trwania Wielkiej Nowenny Tysiąclecia władze komunistyczne wyraźnie zmierzały do ograniczania wolności i podporządkowania sobie Kościoła w Polsce. W tym celu posługiwały się całą gamą środków zakłócających życie dyrektorowi, personelowi dydaktyczno-wychowawczemu i alumnom. Wypada wymienić chociażby próby przeprowadzania wizytacji w latach 1960-1965, kontrole księgi meldunkowej i księgi rachunkowej, wizytację biblioteki seminaryjnej i zarekwirowanie dokonane 22 sierpnia 1960 roku przez Urząd Kontroli Prasy ponad 150 woluminów. Z Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego napływały do Wyższego Seminarium w Lądzie pisma żądające różnego rodzaju sprawozdań, ankiet, wykazów. Na to wszystko ks. A. Kołodziejczak miał jedną odpowiedź – obowiązują mnie rozporządzenia i instrukcje Episkopatu Polski[32]. Wspólnota zakonna przeżyła dwie uciążliwe rewizje (2 i 10 czerwca 1960 r.) całego klasztoru i aresztowanie 20 lipca 1960 roku wykładowcy katechetyki, ks. mgr. Józefa Króla. Ksiądz ten był przewodniczącym Komisji Powołań przy Konsulcie Zakonów Męskich i w latach 1958-1960 mieszkał w Lądzie. Przy pomocy kleryków legalnie powielał i rozprowadzał materiały powołaniowe i redagował „Vademecum" do użytku wewnętrznego[33].

Ksiądz A. Kołodziejczak kierował studentatem teologicznym przez sześć lat w bardzo trudnym dla Kościoła w Polsce okresie. W roku objęcia przez niego urzędu w Lądzie studiowało 65 alumnów, a w 1965 ich liczba uległa zmniejszeniu do 47 studentów teologii. Po skończonej kadencji przełożonego lokalnego ks. Kołodziejczak został przeniesiony do zarządu Inspektorii św. Stanisława Kostki z siedzibą w Łodzi[34].

Wyznań do ks. S. Rokity, Warszawa 26 listopada 1952; ASIW, t. Protokoły Rad Inspektorialnych, Głosków-Zielone 15 i 16 czerwca 1954; S. Kosiński, *Dwadzieścia pięć lat istnienia i działalności Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Lądzie nad Wartą 1952-1977*, „Seminare" 1978, t. 3, s. 7-36; J. Walenciej, *Zakład salezjański w Różanymstoku 1919-1954*, Lublin 1987, s. 55 (mps); D. Zamiatała, *Zakony męskie w polityce władz komunistycznych w Polsce w latach 1945-1989*, t. I. *Problematyka organizacyjno-personalna*, Kielce 2009, s. 595-597.

[31] Por. A. Świda, *Ksiądz Józef Strus (1905-1973)*, „Chrześcijanie" 1982, t. 7, s. 616; J. Pietrzykowski, *Początki i dzieje Wyższego Seminarium Duchownego w Lądzie*, „Seminare" 1998, t. 14, s. 78-79.

[32] ASIP, t. Ląd WSD 1952-1979, Prezes Rady Ministrów do Episkopatu Polski, Warszawa 12 października 1959; Protokół z odbycia wizytacji WSD TS w Lądzie przez Władze Państwowe, Ląd 13 listopada 1962; Kronika Domu Lądzkiego, Biblioteka WSD Ląd, Księgi inwentarzowe działów B i C.

[33] Ks. J. Król został aresztowany 20 lipca 1960 i był przetrzymywany w Areszcie Śledczym w Poznaniu. Po wyroku skazującym na 2 lata pozbawienia wolności, karę więzienia odbywał w Centralnym Więzieniu w Poznaniu. 15 grudnia 1960 na rozprawie przed Sądem Wojewódzkim w Poznaniu uchylono dalsze wykonanie kary. Por. J. Pietrzykowski, *Król Józef (1916-2000), salezjanin*, [w:] *Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945-1989*, red. J. Myszor, Warszawa 2002, s. 134-135.

[34] ASIW, Statystyki.

WIKARIUSZ KSIĘDZA INSPEKTORA

Od 15 sierpnia 1965 roku inspektorem inspektorii warszawskiej był pochodzący z inspektorii krakowskiej ks. mgr Andrzej Świda. Nowy przełożony wybrał sobie za najbliższego współpracownika kolegę z seminarium ks. A. Kołodziejczaka, który bardzo dobrze znał Inspektorię św. Stanisława Kostki i cieszył się dużym uznaniem wśród salezjanów. Zgodnie z zaleceniem Kapituły Generalnej XIX, został on mianowany wikariuszem inspektora z władzą delegowaną. Dopiero w czerwcu 1966 roku otrzymał z Domu Generalnego w Turynie oficjalną nominację[35]. Z urzędu wchodził również w skład Rady Inspektorialnej. Obowiązki wikariusza inspektora nie były jeszcze jasno sprecyzowane. Zastępował on prowincjała pod jego nieobecność lub gdy ten nie mógł pełnić swojej funkcji i wykonywał prace w sprawach mu zleconych. Na tym stanowisku ks. Kołodziejczak wyręczał inspektora w jego obowiązkach, m.in. załatwiał niektóre sprawy dyscyplinarne i administracyjne, selekcjonował interesantów udających się do prowincjała i wspólnie z księdzem sekretarzem inspektorialnym porządkował korespondencję i dokumentację. Zakres jego obowiązków zwiększał się, ponieważ w 1966 roku ks. A. Świda reprezentował Inspektorię św. Stanisława Kostki podczas obchodów millenijnych i na innych uroczystościach. Ks. Kołodziejczak czynnie zaangażował się w odnowę Kościoła po Soborze Watykańskim II i realizację uchwał Kapituł Generalnych. Z powodu choroby ks. dr. Stefana Prusia był moderatorem Kapituły Inspektorialnej Specjalnej, którą przeprowadził 25 czerwca 1970 roku w Lądzie. Ponadto ks. Kołodziejczak podobnie – jak podczas pracy na każdej placówce – służył pomocą siostrom z różnych zgromadzeń zakonnych w charakterze spowiednika i kaznodziei[36].

Ksiądz A. Świda w 1970 r., na rok przed upływem kadencji, poprosił o zwolnienie z obowiązków inspektora. Lojalnie zrobił to samo jego wikariusz ks. A. Kołodziejczak, jednak przełożony generalny pozostawił go na tym stanowisku przy następnym inspektorze ks. Feliksie Żołnowskim. Nowy prowincjał, przed udaniem się na Kapitułę Generalną Specjalną XX, pismem z 15 czerwca 1971 roku przekazał władzę ks. A. Kołodziejczakowi. Podczas nieobecności przełożonego, ksiądz wikariusz załatwiał bieżące sprawy personalne, a także 5 i 6 października 1971 roku uczestniczył w zjeździe prowincjałów w Niepokalanowie. Wiele wysiłku wkładał w załatwianie drażliwych spraw związanych z własnością salezjańską na ziemiach zachodnich[37].

24 lutego 1973 r. ks. A. Kołodziejczak napisał kolejną prośbę o zwolnienie z urzędu. Decyzję argumentował podeszłym wiekiem (65 lat), słabym stanem zdrowia i zmieniającą się rzeczywistością pokapitulną wymagającą częstych podróży i nowych ludzi do działania. Wypada nadmienić, że z analogicznych powodów rok wcześniej nie ubiegał się o wyjazd do Rzymu na beatyfikację ks. Michała Ruy (29 października 1972 r.). Tym razem przełożony generalny przychylił się do prośby i 2 sierpnia 1973 roku mianował ks. Antoniego Rafałkę nowym wikariuszem inspektora[38].

[35] Atti del Consiglio Superiore 1966, nr 244, s. 30; A. Świda, *Inspektorzy polskich prowincji salezjańskich*, cz. 4, Warszawa 1991, s. 27-29.

[36] Por. ASIW, t. Kapituły Inspektorialne, Akta Specjalnej Kapituły Inspektorialnej 1970; A. Świda, *Ks. Antoni…*, s. 50-56.

[37] ASIW, t. pers. Ks. A. Kołodziejczaka, Udzielenie uprawnień, Łódź 15 VI 1971; Kronika-Diariusz, cz. III, 6 X 1971.

[38] ASIW, t. pers. Ks. A. Kołodziejczaka, ks. A. Kołodziejczak do ks. A. Ricceri, Łódź 24 II 1973; t. Personalna ks. A. Rałałki, Decretum 10-200/73.

POGODNE ODEJŚCIE

Ostatni etap życia ks. Kołodziejczak przeżył w domu inspektorialnym w Łodzi. W latach 1973-1976 zajął się porządkowaniem Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Warszawskiej. Scalał rozproszone akta i dokumenty, kompletował i ręcznie wpisywał do zeszytów akademickich Protokoły Rad Inspektorialnych, precyzyjnie segregował wszelkie informacje o treści historycznej Towarzystwa Salezjańskiego w Polsce. Przez długi okres leczył się na marskość wątroby. Tylko zdyscyplinowanie w przestrzeganiu diety utrzymywało go przy życiu. Przez ostatnie kilka lat często chorował, a od października 1976 roku prawie stale przebywał w szpitalu. Zmarł 23 sierpnia 1977 roku w Szpitalu św. Rodziny w Łodzi w obecności jednej pielęgniarki i został pochowany w kwaterze salezjańskiej na Cmentarzu św. Wincentego na Dołach[39].

Ksiądz Antoni Kołodziejczak z pewnością zasługuje na obszerną biografię ze względu na jego różnorodną działalność i wierność podjętym zadaniom i obowiązkom. W pamięci starszych salezjanów ks. Antoni pozostał jako zrównoważony kapłan, przełożony i wzorowy zakonnik. Zaakceptował on swoją chorobę i mimo trudności zdrowotnych podejmował zadania trudne wynikające z sytuacji politycznej powojennej Polski. Wychowany i wykształcony w okresie wcześniejszym, zdawał sobie sprawę z trudności przystosowania się do nowej posoborowej rzeczywistości. Zdecydował się odejść w odpowiednim momencie i w ostatnim okresie życia poświęcił się pracy w zaciszu historycznego Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Warszawskiej z siedzibą w Łodzi.

KSIĄDZ ANTONI KOŁODZIEJCZAK (1909-1977) – SALEZJANIN, WYKŁADOWCA, DYREKTOR SZKOŁY W ŁODZI, PRZEŁOŻONY DOMÓW FORMACYJNYCH, WIKARIUSZ INSPEKTORA

Słowa kluczowe: ks. Antoni Kołodziejczak, salezjanin, Ląd, Wilno, Wyższe Seminarium Duchowne, Łódź, ziemie zachodnie, wikariusz inspektora

Ksiądz Antoni Kołodziejczak (1909-1977) salezjanin, urodził się w miejscowości Święte koło Konina. Pochodził z wielodzietnej rodziny rolniczej. Do Towarzystwa Salezjańskiego wstąpił w wieku 17 lat. Po ukończeniu Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w 1937 roku przyjął święcenia kapłańskie w Krakowie. Następnie studiował historię na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W 1946 roku należał do duszpasterzy pionierów na ziemiach zachodnich Polski. Od 1947 roku pełnił obowiązki dyrektora szkoły i domu zakonnego w Łodzi, kolejno przełożonego studentatu filozoficznego w Kutnie-Woźniakowie i studentatu teologicznego w Lądzie. Ponadto był pierwszym wikariuszem inspektora prowincji warszawskiej. Zapisał się w historii zgromadzenia salezjańskiego w Polsce jako gorliwy kapłan, odpowiedzialny zakonnik oraz wytrawny nauczyciel, wychowawca i przełożony. Dodatkowo przez kilkanaście lat był radcą inspektorialnym. Wszystkie obowiązki wykonywał dokładnie i sumiennie i w ten sposób wyrażał swoje przywiązanie do Towarzystwa Salezjańskiego.

FATHER ANTONI KOŁODZIEJCZAK (1909-1977) – SALESIAN, TEACHER, HEADMASTER OF THE SCHOOL IN ŁÓDŹ, SUPERIOR OF THE FORMATION HOUSES, VICE PROVINCIAL

Key words: Father Antoni Kołodziejczak, Salesian, Ląd, Vilnius, Priester Seminary, western lands, vice provincial

[39] ASIW, t. pers. Ks. A. Kołodziejczaka, E. Zamiatała, *Wspomnienie pośmiertne o śp. ks. Antonim Kołodziejczaku*, Łódź 1977, s. 1-5 (mps).

Father Antoni Kołodziejczak (1909-1977), Salesian, was born in the village of Święte near Konin. He came from a large farming family. He joined the Salesian Society at the age of 17. After graduating from the Priester Seminary of the Salesian Society in 1937, he was ordained a priest in Cracow. Then he studied history at the Stefan Batory University in Vilnius. In 1946 he was one of the priests pioneers on western lands of Poland. Since 1947, he served as a headmaster of the school and the religious house in Łódź, and then as a superior of the philosophical studentate in Kutno-Woźniaków and the theological studentate in Ląd. Moreover, he was the first vice provincial of the Warsaw Province. He went down in the history of the Salesian Society in Poland as a zealous priest, a responsible monk and an experienced teacher, educator and superior. In addition, for several years he was a provincial councilor. He performed all duties carefully and conscientiously, and thus expressed his commitment to the Salesian Society.

Bibliografia:

Źródła:
Archiwum Salezjańskie Inspektorii Warszawskiej
Archiwum Salezjańskie Inspektorii Krakowskiej
Archiwum Domu Lądzkiego (dalej ADL), Kronika Domu Lądzkiego 1923-1937
Archiwum parafii Dębno
Kronika parafii Dębno;
Regulaminy Towarzystwa Salezjańskiego, Warszawa 1925
Elenco Generale della Societá di S. Francesco di Sales, Torino 1931
Atti del Consiglio Superiore 1966, nr 244

Opracowania:
25-lecie działalności salezjańskiej w Polsce (1923), Mikołów.
Bożek M. (1993), *Przewodnik po zabytkach i kulturze Krakowa*, Warszawa.
Brakowski J. (2011), *Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego w Lądzie nad Wartą*, [w:] *Salezjanie w Lądzie 1921-2011*, red. J. Nowiński, Warszawa-Ląd.
Chmielewski M. (1988), *Małe Seminarium Duchowne Księży Salezjanów w Lądzie nad Wartą w latach 1921-1952*, Ląd.
Diecezja Szczecińsko-Kamieńska 1984 (1984), Szczecin.
Kaliński L. (1988), *Rodzina Salezjańska w Polsce. Wykaz domów i osób*, Warszawa.
Kamiński M. (1936), *Dawne opactwo zakonu cysterskiego w Lądzie. Zarys dziejów i zabytki sztuki*, Warszawa.
Kant B. (2001), *Sztygar z Bożej kopalni*, Warszawa.
Kosiński S. (1978), *Dwadzieścia pięć lat istnienia i działalności Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Lądzie nad Wartą 1952-1977*, „Seminare", t. 3.
Krawiec J. (2007), *Jak Dante za życia przeszedłem przez piekło. Ks. Zygmunt Kuzak SDB – kapłan niezłomny*, Kraków.
Marchewka A. (2009), *Formy oddziaływania wychowawczego na młodzież w Kolegium Kujawskim w l. 1919-1955*, [w:] *Salezjanie w Aleksandrowie Kujawskim 1919-2009. Studia i materiały źródłowe*, red. J. Wąsowicz, Piła.
Mroczko T. (1972), *Czerwińsk romański*, Warszawa.
Nekrolog salezjanów polskich 1891-2015 (2015), Warszawa (mps).
Nęcek J. (1972), *Historia salezjanina lata 1916-1972*, Oświęcim (mps ASIW).
Nowiński J. (2012), *Czerwińsk*, Warszawa.

Pietrzykowski J. (1990), *Obecność Salezjanów Inspektorii św. Stanisława Kostki na Ziemiach Odzyskanych w latach 1945-1952*, Kutno.
Pietrzykowski J. (1994), *Szkoła Salezjańska w Łodzi 1922-1992*, „Seminare", t. 10.
Pietrzykowski J. (1998), *Początki i dzieje Wyższego Seminarium Duchownego w Lądzie*, „Seminare", t. 14.
Pietrzykowski J. (1999), *Wyższe Seminarium Duchowne TS Południowej Inspektorii*, „Seminare", t, 16.
Pietrzykowski J. (2002), *Duchowni Polsce – dobrodzieje salezjańscy z lat 1898-1938*, „Seminare", t. 18.
Pietrzykowski J. (2002), *Król Józef (1916-2000), salezjanin*, [w:] *Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945-1989*, red. J. Myszor, Warszawa.
Pietrzykowski J. (2004), *Ląd nad Wartą*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, Lublin.
Pietrzykowski J. (2007), *Salezjanie w (archi)diecezji wileńskiej w latach 1919-1939*, [w:] *Mój Ko*ściół w historię wpisany. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Tadeuszowi Krah*elowi*, red. T. Kasabuła, A. Szot, Białystok, s. 372-273.
Pietrzykowski J. (2015), *Towarzystwo Salezjańskie w Polsce w warunkach okupacji 1939-1945,* Warszawa.
Ruzik C., (1990) *Studentat Filozoficzny w Kutnie-Woźniakowie 1949-1965*, Kutno (mps);
Szkoła Rzemiosł. Prywatne Męskie Gimnazjum Mechaniczne. Prywatna Męska Szkoła Mechaniczna Towarzystwa Salezjańskiego w Łodzi (1937), „Pokłosie Salezjańskie", nr 8-9.
Szulczyński W. (1993), *Dzieje nowicjatu Towarzystwa Salezjańskiego w Czerwińsku n. Wisłą*, „Pro Memoria", nr 11-12, (mps).
Świda A. (1980), *Ksiądz Antoni Kołodziejczak*, Łódź (mps).
Świda A. (1982), *Ksiądz Józef Strus (1905-1973)*, „Chrześcijanie", t. 7.
Świda A. (1984), *Towarzystwo Salezjańskie. Rys historyczny*, Kraków.
Świda A. (1991), *Inspektorzy polskich prowincji salezjańskich*, cz. 4, Warszawa.
Uroczystości beatyfikacyjne ku Czci Błogosławionego Jana Bosko w Krakowie (1929), „Pokłosie Salezjańskie", nr 11.
Wais H. (1997), Źródła do dziejów średniowiecznego i wczesnonowożytnego Czerwińska w zbio*rach Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie*, [w:] *Dzieje Klasztoru w Czerwińsku*, Lublin.
Walenciej J. (1987), *Zakład salezjański w Różanymstoku 1919-1954*, Lublin (mps);
Wąsowicz J. (2000), *Lądzcy męczennicy. Obóz dla duchowieństwa w Lądzie n/Wartą styczeń 1940-październik 1941*, Ląd.
Wilk S. (2009), *Historyczne refleksje nad działalnością salezjanów w Aleksandrowie Kujawskim 1919-2009*, [w:] *Salezjanie w Aleksandrowie Kujawskim 1919-2009. Studia i materiały źródłowe*, red. J. Wąsowicz, Piła.
Wirth M. (2000), *Da don Bosco ai nostri giorni. Tra storia ne nuove sfide*, Las-Roma.
Włodkowski R. (2003), *Problem osadnictwa w świetle dokumentów Piusa XII i polskiej hierarchii kościelnej (1945-1948),* [w:] *Osadnictwo polskie na Pomorzu Zachodnim. Mity i rzeczywistość,* red. W. Kozłowski, cz. II, Szczecin.
Zamiatała D. (2009), *Zakony męskie w polityce władz komunistycznych w Polsce w latach 1945-1989*, t. I. *Problematyka organizacyjno-personalna*, Kielce.
Zamiatała E (1977), *Wspomnienie pośmiertne o śp. ks. Antonim Kołodziejczaku*, Łódź (mps).
Żurek W. (1996), *Salezjańskie szkolnictwo ponadpodstawowe w Polsce 1900-1963. Ustrój i organizacja*, Lublin.